

Zekatın Verileceği Gün ve Kira Gelirlerinin Zekatı

KİŞİ ZEKÂTINI HANGİ GÜNDE VERMELİDİR, KİRA GELİRLERİNİN ZEKÂTI NASIL HESAPLANMALIDIR?

Allah Teâlâ'ya hamt eder, Hz. Muhammed (Sallallahu Aleyhi ve Sellem)'e, âl ve ashabına selam ederiz.

Ticari mal, deve, koyun, sığır emsali nisap çeşitlerinden herhangi birine sahip olan kişi Şer'an zengin sayılır. Böyle bir kimse nisaba ulaştığı günü yani Şer'an zengin sayıldığı günü kaydetmesi gerekir. Ayrıca farklı bir nisaba malik olduğunda ise o günü de ayrıca kaydetmelidir. Günleri hicri takvime göre hesaplamalıdır.

Meseleyi daha iyi anlatabilmemiz için konuyu günümüzde yaygın olan para ve ticari mallara çekerek konuşalım: Günümüzde 85-90 gram altının para değerine veya o kadar para yapacak ticari mala sahip olan kişiler, Şer'an zengin sayılırlar. Ve zengin oldukları bu günü, hicri takvime göre kayıt altına almalıdırlar. Aksi halde zekâtlarını tam olarak hesaplamaları mümkün olmayacaktır. Bu mesele bilinmez ve uygulanmazsa, verilen zekâtların geçerli olacağında her hangi bir kuşku söz konusu değildir. Fakat bu mesele günümüzde uygulama açısından unutulmuş olduğundan birçok kişi, vermesi gereken bir miktar zekâtı vermiyor, bir kısmı da üzerlerine vacip olan zekâtı daha fazla bir miktarı ilave olarak vermektedir. Bu yüzden zengin oldukları günü kesinlikle kayıt altına alıp belirlemelidirler. Böyle bir günü belirlemek, Şer'i bir yükümlülüğün yerine getirilmesi için gerekli olduğundan vaciptir.

Sözgelimi; Recep ayının birinci günü zengin olan bir kişi düşünelim. Bu kişi zekâtını her yıl Kadîr gecesini veriyor varsayalım. Şimdi düşünelim ki bu kişinin, Recebin birinde 40000 lirası vardı. Fakat Ramazandan önce Şaban ayında kullanmak için bir araba satın aldı ve elinde 20000 lira kaldı. Binmek için alınan arabaya zekât düşmeyeceği için haliyle geriye kalan parasını hesap edip 500 lira zekât verecektir. Fakat gerçekte vermesi farz olan zekât 1000 liradır. Zira ona zekât, Recep ayının birinci günü 1000 lira olarak farz olmuştur. Ramazan ayı ise onun zekâtı açısından sene başlangıcı değil sene ortasıdır. Sene ortasında malın bir kısmının harcanması zekâtın miktarında değişikliğe sebep olmaz.

Farklı bir misal daha verelim; aynı adam Recep ayından sonra ticaret yapıp zarar etse ve Ramazan ayında elinde 20000 lira kalsa zekâtını yine 500 lira eksik olarak verecektir.

Veya bu adam Recep ayından sonra Ramazan ayında 40000 lira daha kazanarak toplam 80000 lira olduğunu düşünelim. Şimdi yıllık zekâtı 1000 lirayken 20000 lira ödemiş olacaktır. Kim bilir gelecek yıl Recep ayı gelmeden elindeki para harcanmış olacaktır.

Ayrıca zekât günü belirlenmiş olduğunda “aldığım kiraların zekâtını nasıl vereceğim” emsali birçok soru cevabını bulmuş olacaktır. Zira zekât gününden itibaren, gelecek yıl zekât gününe kadar kazanılan-kaybedilen, kira, maaş veya hediye olarak gelip-giden paraları hesaplamaya gerek yoktur. Zekât günü geldiğinde elde avuçta olan para, altın ve menkul-gayrimenkul bütün ticari malını hesaplayıp 1/40’a tekabül eden miktarı zekât olarak verecektir.

Sadece farklı cinsten olan nisaplar birbirlerine katılmayacağı için farklı cinsten elde edilen her nisap için ayrı bir zekât günü belirlemek gerekir. Yani farklı bir nisaptan zengin olunan gün, o tür mallara ait zekâtların sene başlangıcı olarak belirlenmelidir. Sözelimi; 100 gram altını olan kişi daha sonra beş adet yaylın/ otlak deve sahibi olduğu düşünülürse altınlara malik olduğu günün üzerinden bir yıl geçince sadece altınların zekâtını verir. Develerinin zekâtı ise onlara malik olduğu günün üzerinden bir kameri yıl geçtikten sonra vacip olacaktır.

Şu halde zekât gününden sonra elde edilen hangi tür mallar zekât günündeki asıl nisaba katılır, hangi türleri için yeni bir nisap günü belirlenir sorusunu Hanefî Mezhebine göre kısaca cevaplamamız gerekir.

El-Kâsânî, Alâuddin Ebû Bekr İbn Mes’ûd (ö.587), **Bedâi’u’s-Sanâyi fi Tertibi’s-Şerâi’** isimli eserinde şöyle demiştir: Yıl içerisinde kazanılan her türlü mal için iki durum söz konusudur. Kazanılan mal ya eldeki malın türündendir yahut da değildir.

- Eldeki malın türünden değilse nisap hususunda eldeki mala ilave edilmez. Elde edilen bu yeni kazanç nisaba ulaşıyorsa onun için nisap başlangıç günü elde edildiği andan itibaren başlar. Yıl tamamlanınca bu malın zekâtı ayrıca verilir. Nisaba ulaşmıyorsa herhangi bir şey gerekmez. Sözelimi; elinde nisap miktarı büyükbaş yaylın hayvanı bulunan bir kişi yıl içerisinde herhangi bir şekilde (alışveriş, hibe veya başka yollarla) kırk tane küçükbaş yaylın hayvanı elde edecek olursa bunlar için nisap günü, elde edildiği andan itibaren başlar.
- Kazanılan mal eldeki malın türünden olursa iki durum söz konusudur.
 - a. Kazanılan mal, asıldan doğmuş, ondan türemiş yahut onun vasıtasıyla kazanılmıştır. Ticaret mallarının kârları ve hayvanların yavru lamaları bu kapsamda mütalaa edilir. Bu tür artışlar, nisap günü hususunda asla tabidir. Asıl için söz konusu olan nisap günü bu tür kazançlar için de geçerlidir. Dolayısıyla bu durumda asıl sermaye için başlamış olan nisap günü, yıl içerisinde elde edilen kazanç için de geçerli olur. Artık yılsonunda sermaye ve kazancın toplamından zekât verilecektir.
 - b. Yıl içerisinde elde edilen mal eldeki aslın türünden olmakla birlikte ondan doğmamış, ondan türememiş yahut onun vasıtasıyla kazanılmamıştır. Örneğin elinde nisap miktarı küçükbaş hayvanı olan bir zekât yükümlüsünün yıl içerisinde alışveriş, hibe, vasiyet emsali nedenlerle eline küçükbaş hayvanın geçmesi gibi. Yahut elinde nisap miktarı para bulunan bir mükellefin, yıl içerisinde bu paradan bağımsız olarak herhangi bir şekilde eline bir miktar daha para geçmesi gibi. Bu tür malların asıllarına katılıp katılmayacağına âlimler ortak bir kanaate varamamışlardır. Hanefîlere göre, bu durumda da elde edilen yeni

kazancın asla katılarak asıl için söz konusu olan nisap günü, bu yeni kazanç için de geçerli olur. Ve yılsonunda ikisinin toplamından zekât verilir. Şafilere göre ise; yıl içerisinde kazanılan bu tür mallar, nisap günü konusunda asla katılmayıp, onlar için yeni bir nisap günü belirlenir. Ve bu günün üzerinden bir tam yıl geçmedikçe bu malların zekâtını vermek vacip olmaz.[\[1\]](#)

Günümüzde zekât verenlerin birçoğu Şer'an ne zaman zengin olduğunu ve zekât gününü bilmeden genellikle Ramazan ayında olmak üzere zekâtını vermektedirler. Acaba zekât vermesi gereken günü bilmeyenler yani hicri takvime göre ne gün zengin olduğunu, nisaba ulaştığını bilmeyen kişiler kendilerine Ramazan ayından bir gün seçebilirler mi, yoksa ne yapmalıdırlar? Gerçekten önemli olan bu sorunun cevabı için Hanefi mezhebine ait muteber kaynaklarda bir cevap bulamadık. Mezhep kitapları zekâtın, nisabın üzerinden bir kamerî/hicri yılın geçtiği zaman hesaplanıp verileceğinde herhangi bir ihtilafa yer vermemişlerken, zenginliğe ulaştığı günü unutan kişinin zekâtını nasıl hesaplayacağına dair bir formülden bahsetmemişlerdir.

Burada fıkıh kanaatlerinden yola çıkarak söz söylemek gerekcekse iki şık ortaya çıkacaktır.

İki şıkka girmeden hemen önce şunu belirtelim; kişinin kanaatinde şu gün "Şer'an zengin sayılacak nisaba ulaşmıştım" diye bir zan mevcut ise ona göre amel etmesi gerekir. Hatta şu ay gibi tahmini üç aşağı beş yukarı bir gün belirleyebiliyorsa ona göre amel eder. Veya da zengin olduğu tarihi yaklaşık olarak ifade edecek harici deliller, ipuçları veya her hangi bir belge, makbuz varsa ona göre hareket ederek zekât gününü belirlemesi gerekir. Fakat böyle değilse o zaman kanaatimize göre fıkha uygun iki şık söz konusu olacaktır.

1. İhtiyatlı ve zor olan şık: Kişi Ramazan ayının sonunda veya mesela; halk arasında kadir gecesi diye bilinen gecede geçmiş yılın bütün bilânçosunu gözden geçirir. Zekât vereceği nisap türü o yıl, en fazla hangi miktara ulaşmışsa o değer üzerinden zekâtını hesaplar ve öder. Bu durumda ihtiyaten yıl içerisinde verilebilecek zekâtın en fazlasını vermiş olur ki zekât sorumluluğundan gönül hoşnutluğuyla kurtarmış olur.
2. Kolay olan şık: Halkımız arasında öyle ya da böyle zekâtlar genellikle Ramazan ayında verilmektedir. Kim bilir 30 yıldan beri zekât veren bir Müslüman, zengin olduğu günü çoktan unutmuş ve 30 yıldan beri her Ramazan ayında zekâtını hesap edip vermektedir. Yani Ramazan ayında zekât vermek bir teamül halini almıştır. Öyleyse bu kişiler, zekât gününü Ramazan ayından belirli bir günde sözgelimi; birinci günü veya onuncu günü veya kadir gecesi şeklinde sabitleyip vermelidirler. Böyle bir günü kendisine zekât günü belirleyen kişilerin mümkünse ihtiyat olarak bir kereye mahsus bir miktar daha zekât vermeleri iyi olur. Zira mümkündür ki Ramazan ayı olarak belirlediği günden daha önce bir günde nisaba ulaşmıştı. Böyle bir ihtimali de ortadan kaldırmak için zengin olduğu ilk yıllarda ki mal hesabına göre bir miktar zekât vermesi yerinde olacaktır.

Ezcümle: Her bir zengin Müslüman'ın zekât fıkhnı gereği gibi

uygulayabilmek için kendisine ait bir zekât günü belirlemesi gerekir. Bu günü; varsa, kendisinin devamlı verdiği bir gün yoksa günümüz teamüllerine binaen alışlagelmiş bir ay olan Ramazan ayından belirli bir gün olarak tespit etmesi gerekir. Artık belirlediği bu güne ömrünün sonuna kadar riayet etmelidir. 0 günden önce zekât verebilir. Fakat o güne göre zekâtını hesaplayacaktır. 0 gün borçlarını düşerek elinde olan para ve ticaret mallarını hesaplayacak ve zekâtını tespit edecektir. Artık yıl içerisinde kira olarak alacakları veya maaşının zekâtı nasıl olacak diye ayrı bir hesap yapmayacaktır.

Allah Teâlâ en doğrusunu bilendir.

HÜSAMETTİN VANLIOĞLU BAŞKANLIĞINDA FIKIH KURULU

[1] El-Kâsânî, Bedâiyu's-Sanâyi fi Tertibi's-Şerâi'; Daru'l-kutubi'l-ilmiyye 2/399-403